

Aleksandar H. Zistakis

ELEKTRI^NI METABOLIZAM

"Oh, kako zavidim ljudima koji 'e se roditi kroz sto godina, na mom lepom poluostrvu, potpuno ozivljenom, protresenom i zauzdanom novim elektrišnim silama! Opsesivna vizija budu'nosti razdire mi duh prekrasnim rafalima."

F. T. Marinetti

Najavljuju' i program svih kasnijih avangardi, Marinetti je jos 1909. godine pisao da, "Umetnost mora da bude nasilje, okrutnost i nepravda". Od tada pa nadalje, umetnost postaje samoupitna, to jest, kritička, problematišna, negativna i destruktivna u svakom mogu'em smislu. Umetnost koja je samo umetnost, koja ne prelazi granice estetskog, vise nije i ne moze biti umetnost. Ona mora uvek biti i nesto vise i drugo od same sebe da bi bila umetnost. Umetnost je uvek neki eksces i transgresija same sebe, i to takva koja za rezultat uvek ima regresiju i ingresiju, odnosno involuciju u ono umetniško. Ona mora biti prekomerna u onome sto je njeno da bi uopste mogla da dostigne samu sebe. Ona sebe uvek mora prekorašivati, uvek i' i iznad same sebe, ako ne zeli da padne ispod same sebe, ispod svog nivoa. A i' i iznad sebe znaši i' i protiv sebe. Umetnost postaje "nasilje, okrutnost i nepravda" pre svega prema samoj sebi. Obrusavanje na samu sebe je uslov njenog prezivljavanja u Moderni, i tek njeno ukidanje omogu'ava i zasniva njen opstanak.

Umetnost, dakle, mora istovremeno biti i ne-umetnost, ili radikalna anti-umetnost. Njen radikalni antiestetizam je jedini pravi garant njenog artizma. Paradoks umetnosti lezi u šinjenici da se ona potvrđuje kao takva samo u radikalnoj opoziciji prema umetnosti, da samo tada i tako nastaje nesto kao umetniško delo. Utoliko svako umetniško delo, ako je zaista to, predstavlja radikalnu pobunu protiv svakog drugog dela. Istinsko umetniško delo je uvek nesto radikalno drugo u odnosu na umetnost uopste, a posebno u odnosu na postoje'e i poznate koncepte dela. U tome se sastoji karakteristišna umetniška transgresija.

U tome se, medutim, sastoji i sve organsko. Jer, organsko i nije nista drugo nego transgresija neorganskog. Organizam nastaje određenom metaboliškom reakcijom neorganskog i *sfm* jeste jedna metaboliška reakcija. Metabol,, metabellein ili (sto je veoma slišno, ako ne i isto) metapherein, je upravo ono bacanje i nosenje-preko, kojim nastaje, rada se nesto zivo i *sfm* zivot. Tek kao metaboliška/metaforiška reakcija i tvorevina, nesto postaje i jeste zivo - zivot je eksces i transgresija neorganskog, nezivog. Samo tako je uopste zamisliv i mogu' kontinuitet bi'f kao univerzum. Tašnije, tek time je omogu'eno radanje kao prelaz iz neorganskog (mrtvog) u organsko (zivo). Metabolizam jeste, prema tome, metafora granice između zivota i smrti, mesta njihovog spajanja i razdvajanja. Utoliko se metabolizam poklapa, prozima i sazima sa umetnos'u. Jer, umetnost, ako zeli da bude to sto jeste, mora da "govori" o zivotu i smrti, ona mora u sebi imati i zivot i smrt, mora da ih ostvari i pokaze u njihovoj razlici i jedinstvu.

Zato sto mora biti i zivot i smrt, umetnost mora da se pozabavi tom metaforom koja je ona sama: metaforom zivota i smrti. Ukoliko zeli da bude umetnost ona mora biti regrediraju'a i involutivna transgresija neorganskog, hladnog i mrtvog, odnosno same sebe kao metafore zivota i smrti. Ukratko, kao eksces i transgresija, umetnost mora sama biti metabolizam.

Ali, sta je u stvari metabolizam? Metabolizam je, kratko rešeno, proces razmene materije i energije, u kome energija prelazi u materiju, tj. postaje materija, i obratno. Jos kra'e, metabolizam je proces, i jos tašnije, on je jedna procedura. Utoliko se svako mogu'e desavanje, svaki događaj, odvija po modelu metabolizma. Jer, sve je uključeno u nekakav proces i ima odredenu proceduru nastanka, postojanja i nestanka. Utoliko su i umetnost i politika i seks i ishrana i misljenje i iskustvo i ose'anje i rat i mir i dobro i zlo i produkcija i destrukcija, nekakvi metabolizmi, odnosno metabolizam; i sve se to uzajamno izjednašava i pretapa u metabolističkom modelu.

To su prvi shvatili futuristi, za koje je "patnja jednog Šoveka podjednako zanimljiva kao i patnja jedne elektrišne lampe". Ovaj stav Boccioni-ja, Carra-a i ostalih potpisnika "Manifesta slikara futuristf" potpuno je u skladu sa prvim metabolističkim spoznajama o umetnosti, koje su isle ka tome da organsko svedu na njegovo izvorno znašenje transgresije neorganskog i da pokazu njegovu neorgansku srz i sustinu. I to, pre svega, neorgansko, mehaniško, u stvari elektrišno, bi'e Šoveka: "Treba pripremiti blisku i neizbežnu identifikaciju Šoveka sa motorom, omogu'avaju' i usavrsavaju' stalnu razmenu opazajf, ritmova, instinkata i metalnih disciplina, koje ve'ina apsolutno ignorise, a koje naslu'uju samo najlucidniji duhovi (...) treba shvatiti da mi tezimo stvaranju jednog tipa Šoveka, u kome 'e biti ponisteni moralna tuga,

dobrota, neznost i ljubav, jedini otrovi koji nagrizaju nepresusne zivotne energije i prekidaju nas mo'ni fizioloski elektricitet"(Marinetti).

Elektrika u tome igra najvazniju ulogu, prvenstveno zato sto je proizvodnja i potrosnja, Šitav proces i tehnologija elektriciteta, a pogotovo elektriŠno strujanje (takozvano elektriŠno strujno kolo), ta neorganska mehaniŠka konstrukcija, prava i verna reprodukcija i model organskog. Budu' potpuno tehniŠki proizvod, potpuna i oŠigledna konstrukcija, struja najdirektnije upu'uje na neorgansku prirodu organskog, odnosno destruiru prevlast organskog u umetnosti. ElektriKa je orude i cilj rata koji avangarda buŠno objavljuje umetnosti: "OŠi i drugi ljudski organi nisu vise samo Šulni receptori, nego pravi akumulatori elektriŠne energije... konaŠno, mi pomazemo u prvom elektriŠnom ratu"(Marinetti).

Egzemplarnini sluŠaj metaboliŠke paradigme prelaska iz neorganskog u organsko, i obratno, jeste ishrana. U ishrani, kao sto znamo, veoma su vazne, zapravo najvaznije, neorganske materije koje na taj naŠin unosimo u organizam. Mi ne bismo mogli da zivimo kada ne bismo u organizam unosili neorganske supstancije kakve su vitamini, soli, minerali,... metali!

Najvazniji metal u ishrani je, kazu, gvozd. Nedostatak gvozda moze da bude smrtonosan. U blazem sluŠaju, on izaziva anemiju, a ova opet slabost, malaksalost, vrtoglavicu, pad koncentracije... Manjak gvozda prouzrokuje opadanje ili Šak odsustvo energije. Bez gvozda i drugih metala i minerala, ukratko: bez goriva, nase telo radi smanjenim kapacitetom. Sto manje neorganskih materija imamo u sebi, to manjom energijom raspolazemo. Nase telo funkcioniše kao energetska (elektriŠna) centrala, kojoj je neophodno gorivo i nekakvo unutrašnje kretanje, neka cirkulacija materijf, da bi proizvodilo opet nista drugo nego energiju, koju zatim koristimo za proizvodnju materijala kojim 'emo hraniti tu svoju centralu - i tako u beskonaŠnost, to jest, u krug.

Zakon o održanju materije i energije ima, dakako, kružnu strukturu. On opstoji kao cirkulacija i razmena, tj. kao cirkulacija razmene. Metabolizam naseg tela je njegova temeljna politiŠka ekonomija, bas kao sto je politiŠka ekonomija - ekonomija metabolizma, metaboliŠka ekonomija. I u jednom i u drugom sluŠaju nista se ne menja. Iako je raspored stavki i njihova koliŠinska zastupljenost razliŠita u svakom trenutku, ulaz i izlaz su identiŠni a saldo je uvek isti. Razlika je, u globalnim razmerama, potpuno irelevantna, Šak nepostoje'a. Upravo na tu kartu su igrale istorijske avangarde u svojim naporima da dekonstruisu ideologiju organskog umetniŠkog dela.

Danas, medutim, skoro "sto godina kasnije", na ovom i drugim "lepim poluostrvima", situacija izgleda sasvim obrnuto. Neorgansko, mehniŠko, tehniŠko, poŠinju da se konstruisu po modelu organskog i organizma. Vise nije potrebno objasnjavati neorgansku prirodu organskog, nego, naprotiv, ispitati povratak organskog u neorganskom. Organsko umetniŠko delo, organizam uopste, pa i Šovek kao organska individua, odavno su se pretvorili i spoznali kao puke transgresije neorganskog (i, stoga, vise nikakve transgresije). Danas se, stoga, trazi suprotan postupak, trazi se jedna "retro" procedura, koja bi podsetila na neodvojivost organskog od neorganskog, odnosno podsetila upravo na organsku srz umetniŠskog dela restitucijom organskog kao transgresije neorganskog. Danas je potrebno vratiti organsko na scenu i tako zavezati petlju sa suprotnog kraja.

Treba, dakle, imati na umu da je metabolizam, uzajamni prelaz i razmena materije i energije, osnov i model ne samo takozvanog organskog umetniŠkog dela, nego i organskog kao takvog. Jer, on sobom i u sebi otkriva jednu istinu: istinu da energija jeste materija, a da materija nije nista drugo nego energija.

Metabolizam je model umetniŠkog dela. Kao ono samoprekoraŠivanje, ili bacanje-iza (metaballein), delo je otelovljeni metabolizam. Naravno, kao takvo otelovljenje ono negira sebe kao delo. Takode, kao takvo ono nije nikakvo otelovljenje. Otelovljenje metabolizma je apsurd, paradoks, nemogu'nost. Ali, nista manji paradoks nego sto je to "delovnost" samog dela. FuturistiŠki slikari su ukazivali upravo na to u svom Manifestu, govore'i kako ho'e da reprodukuju "gest [koji] ne'e vise biti fiksirani trenutak univerzalnog dinamizma. To 'e jednostavno biti sama dinamiŠka senzacija". Ali, kako se ispostavilo, nemogu'e je izdvojiti tu "dinamiŠku senzaciju" samu za sebe, jer ona nema svoju sopstvenu i Švrstu dimenziju i medijum izvan materijala u kome i na kome se javlja. Nuznost metabolizma je nuznost dela. Energija dela nuzno zavisi od materijala iz koga izvire i u koji se pretvara, zato sto ona opstaje i postaje vidljiva kao takva (kao energija) samo svojim granicenjem sa njim. U stvari, delo svojom dinamikom pokazuje i održava oboje u njihovoj strogoj meduzavisnosti. Stavise, ono se svo iscrpljuje u toj meduzavisnosti, ono jeste meduzavisnost i uzajamnost materije i energije, bas kao i metabolizam. UmetniŠko delo je model metabolizma. Ono pokazuje, otelovljuje (odelovljuje) trenutak prelaza, samu

promenu, iskok jednog iz drugog, otelovljujući i proizvodeći (pro-dukujuć) tako šitav metabolizam, celinu njegovog procesa.

Jedna od ključnih posledica svakog metabolizma je upravo uvid da je razlika između materije i energije jedna pseudo-razlika. Taj uvid je tim jasniji što proces razmene dobija više na ubrzanju. Kao i sa inflacijom: Šovek posle izvesnog vremena uvidi da inflacija, u stvari, ne postoji, da je ona samo privid. Naime, Šim obrt dostigne određenu kritičnu tašku i prede određenu brzinu, sama stvar (realna masa novca i kapitala, realna količina energije, itd.) kao da se ledi i fiksira. Prekomerno kretanje se percipira onako kakvo je ono zaista: ono je potpuno mirovanje.

Ali, paradoksalno, tek metabolizam, ukazujući na njihovo jedinstvo, uspostavlja razliku između materije i energije. To je, na primer, slušaj sa elektrišnom strujom. Elektircitet je jedno kretanje, Šisto kretanje koje je u krajnjoj liniji oslobođeno svog nosioca. Provodnici ne negiraju nego upravo potvrđuju ovu šinjenicu. Naime, može izgledati da struja ne postoji Šisto i "po-sebi", nego da ona u najmanju ruku zavisi od svog provodnika/nosioca, da nje nema izvan i bez tog provodnika. Ali, u stvari, provodnik je taj koji ne postoji. Provodnik nije provodnik. On je s_fm elektricitet koji se u svom fantastično brzom kretanju zamrzava, koši i zgusnjava u njega.

Sa koje god strane da se pogleda, na delu je uvek samo proces uspostavljanja transgresije kao regresije i involucije. Bilo da se provodnik pretvara u struju ili struja u provodnik, uvek se desava jedan i isti proces ili procedura: na delu je metabolizam, koji - uzet na jedino ispravan način, naime u celini - uvek za posledicu ima pretapanje, poklapanje i poistovećivanje materije i energije. Na početku i na kraju, u osnovi i u posledicama uvek i nužno leži jedinstvo, ako ne i sam identitet. Razlika se može opaziti samo na marginama, na ivicama (materije, energije, na ivicama samog procesa). Razlike smo svesni samo ako se priključimo procesu na njegovoj margini. Ali, kao i svako pravo saznanje, i ovo je kratkotrajno, trenutno i smrtonosno. Trenutak saznanja je strujni udar.

Struji se, dakle, ne smemo samo polovišno pribliziti, nikako sa jednom nogom na zemlji, jer nas onda ona ubija. A ubija nas zato što smo još uvek predaleko, ili zato što smo još uvek nedovoljno blizu (transgresija i regresija/ingresija, tako, rade svuda, na svim mestima i u svim taškama procesa), odnosno zato što ostajemo na mestu i u momentu u kome se desava pretvaranje (uzemljenje), u taški metabol, ili metaphore, tamo gde energija prelazi u materiju ili materija u energiju, na mestu u kome se desava onaj ogromni i snazni udar, strujni udar, udar promene i prelaza, granišni udar zahvaljujući kome se metabolizam desava tako lako, nesmetano, neuznemireno i kontinuirano.

Dozivljavamo strujni udar uvek kada poremetimo metabolizam, kada ga prekinemo umetanjem sebe u njegovu proceduru, umetanjem sopstva koje nije predviđeno i stoga ne može biti smesteno u strujno kolo. Prema tome, ili ćemo se držati dovoljno daleko od elektriciteta, na onoj razdaljini koja ne remeti njegov metabolizam, ili ćemo mu se pribliziti toliko da se sjedinimo sa njim i pretvorimo se u taj elektricitet, tj. pretvorimo ga u svoj sopstveni elektricitet.

Trećeg nema. Tašnije, treća mogućnost je samo smrt. Metaboliška ekonomija, uzeta sa svojih margina i na njima, postaje dijaboliška ekonomija, a nas trajni problem u svemu na sta nailazimo i Šime se bavimo, jeste upravo bivanje na pravom i pravilnom rastojanju. I zato, ukoliko niste u stanju da pravilno procenite rastojanje, ukoliko imate sklonost da budete ili isuvise blizu ili isuvise daleko od elektrišnog metabolizma, ne dirajte radove Zorana Todorovića, opasni su po život!